

Nederland na 1991 nog ooievaarsland?

Dick A. Jonkers

Afgelopen broedseizoen lijkt het doek definitief voor de wilde Ooievaar te zijn gevallen. In Voorst, waar tot 1991 het laatste wilde ooievaarspaar voorkwam, werd niet meer door een dergelijk paar gebreed. Ook Denemarken balanceert op de rand van de afgrond; nog slechts negen broedparen hadden er hun domicilie.

Van wat ons land nog rest aan broedparen wordt hier verslag gedaan. Deze paren kunnen door hun gedrag beter als semi-natuurlijk worden beschouwd. Uit geheel Europa werden slechte broedresultaten, gevolg van de abominabele weersituatie, gemeld. Nederland steekt daar met zijn twaalf broedparen en 23 uitgevlogen jongen relatief gunstig bij af.

Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen

Ten onrechte is in 1990 het paar in Herwijnen als gemengd broedpaar opgegeven. Het ongeringde paar betreft jongen van een projectpaar, die niet wegtrekken en bij het voeren aanwezig zijn (mededeling C. Vos). Helaas kunnen van een aantal nesten van vrijvliegende projectooievaars de jongen niet worden geringd. Het onderscheid blijven maken tussen wilde en projectooievaars of nakomelingen daarvan wordt dan wel heel moeilijk.

Het gemengde paar dat al jaren achtereen bij het buitenstation Leek huist, was ook nu weer van de partij. Twee jongen werden op dit nest grootgebracht, die beide uitgevlogen. In de omgeving van het buitenstation 'De Lokkerij' in De Wijk nestelden vier gemengde paren. Een Duitse Ooievaar (Tierpark Rheine) paarde met een ongeringd exemplaar, waarschijnlijk hetzelfde als waarmee in 1990 een broedpaar werd gevormd. Vorig jaar broedden zij op een dak van het station, dit jaar op een paalnest in de tuin van het Diaconessen-ziekenhuis in Meppel. Hemelsbreed is de afstand tussen het vorige nest en het huidige 2,5 kilometer. Uit deze verbintenis kwamen vijf eieren voort, waaruit vier jongen werden geboren. Twee ervan bleven in leven. Een tweede paar nestelde op een paal bij Broekhuizen, dicht bij het station. Het eerste exemplaar van dit paar (715, zie ringgegevens) arriveerde al half februari en paarde met een projectooievaar. Er werden vier eieren gelegd; alle vier jongen vlogen uit. Van het derde paar arriveerde het eerste exemplaar op 24 april. Uit de combinatie 724 (zie ringgegevens) maal projectooievaar kwamen twee eieren voort. Eén jong werd geboren, doch kwam door het slechte weer op 16 juni om. Het vierde broedpaar werd gevormd door een projectooievaar en een ongeringd exemplaar. Het paar

arriveerde medio mei en er werden geen eieren gelegd. Tijdens een botsing met een vrachtauto verspeelde het ongeringde exemplaar een deel van het onderbeen, maar zag wel kans het nest te blijven bezetten. Op het nest in Voorst overwinterden twee projectooievaars, die er ook hebben gebreed. Af en toe was er wel bezoek van andere Ooievaars, maar er werd niet gevochten. Op grond van de verstrekte gegevens mag worden aangenomen, dat het wilde broedpaar in 1991 niet naar het nest is teruggekeerd. Begin maart bezette het vertrouwde broedpaar in Lisse opnieuw het nest in de top van een hoge den. Het paar was succesvol en bracht vier jongen groot. Deze jongen gingen niet op trek en bleven samen met de ouders en jongen van de drie voorgaande jaren overwinteren. In totaal houden zich in Lisse en omgeving nu het hele jaar twaalf Ooievaars op. Wassenaar had een hoge produktie. Er werden vijf eieren gelegd en vier jongen vlogen uit.

Een regelmatig terugkerend verschijnsel waren de gevechten van een van de partners met één of twee Ooievaars die zich in de buurt van het nest waagden. Op 26 april vlogen er vier vreemde exemplaren rond. Het broedpaar reageerde door klepperend op het nest te blijven.

Van het nest op de schoorsteen van het roofdierverblijf van Blijdorp in Rotterdam vlogen geen jongen uit. Van de drie jongen werd er één door de ouders uit het nest gegooid. De andere twee zouden zijn omgekomen tijdens gevechten die met andere Ooievaars op het nest plaatsvonden. Een van de nesten boven de spoorlijn bij Blijdorp werd bewoond door een broedpaar, dat de broedpoging al vrij snel opgaf. Het lijkt onwaarschijnlijk dat er eieren zijn geweest. In het takkennest boven de zelfde spoorlijn, in de speciaal vervaardigde houten bak, werden drie eieren ge-

gemengd paar	Groningen	Leek	2
gemengd paar	Drenthe	De Wijk	2
gemengd paar	Drenthe	Meppel	4
gemengd paar	Drenthe	De Wijk	1
gemengd paar	Drenthe	De Wijk	0
gemengd paar	Zuid-Holland	Lisse	4
gemengd paar	Zuid-Holland	Wassenaar	4
gemengd paar	Zuid-Holland	Rotterdam	0
gemengd paar	Zuid-Holland	Rotterdam	0
gemengd paar	Zuid-Holland	Rotterdam	3
gemengd paar	Zuid-Holland	Rotterdam	1
wild paar	Zuid-Holland	Leerdam	2

Tabel 1. Twaalf bewoonde nesten en drieëntwintig uitgevlogen jongen in 1991 (1990: 13 paren, 31 uitgevlogen jongen).

legd. De drie jongen ondervonden geen problemen en vlogen uit. Het laatste paar van de spoorlijnbroeders, dat bij het viaduct Stadhoudersweg, had twee uitgevlogen jongen. Een week na het uitvliegen lag er één naast de spoorlijn. De doodsoorzaak is onbekend, maar kan een botsing met een trein zijn geweest. Alle drie paren hadden de zelfde samenstelling als in de voorgaande jaren. Dit kon worden geconcludeerd na het aflezen van de ringen. Het broedpaar van het paalnest in Leerdam had twee uitgevlogen jongen. Het werd voor het eerst sinds de vestiging niet overwinterend gesignaleerd (mededeling R. Bambacht). Omdat dit paar voor een groot deel afhankelijk is van bijvoeding, kan het beter ook als een semi-natuurlijk broedpaar worden beschouwd. Zoals gebruikelijk broedden er op enige afstand of soms, zoals in Kootwijkerbroek op zeer grote afstand van een ooievaarsstation paren vrijvliegende projectooievaars. Voor zover hiervan opgave werd gedaan, worden deze paren vermeld.

De broedresultaten zullen worden gepubliceerd in Jaarbericht nummer 19 van het Ooievaarsdorp 'Het Liesveld', Groot Ammers. De broedlokaties en aantallen paren waren: De Wijk (1), Ossenzijl (1), Gorssel (1), Voorst (3), Kootwijkerbroek (1), Schoonhoven (1), Bergambacht (1), Acquoy (1), Zuilichem (1), Schoonrewoerd (1). Samengevat is het aantal uitgevlogen jongen in tabel 1 weergegeven.

Nestbezoeken en nestbouw

Jaarlijks worden enkele nesten door Ooievaars bezocht, zonder dat het tot broedpogingen komt. Soms zijn er twee, maar meestal is één exemplaar op zo'n nest. De bezoekduur is over het algemeen beperkt: even kijken en wegwezen.

Plaatsen waar dit gebeurde waren Giethoorn, Warmond, Amerongen, Deest en de Ooijpolder. Twee nesten in Rhenoy werden geregeld bezocht. Vermoedelijk waren de bezoekers projectooievaars. Eén maal waren er vijf exemplaren tegelijk aanwezig. Een nest in Halle was ook af en toe bezet. Hier wordt gedacht aan Ooievaars uit het buitenstation Gorssel. Op een nest in Noordeloos sleepte een exemplaar in het voorjaar met takken en gras. Na veertien dagen werden de pogingen om verder aan het nest te bouwen opgegeven. In de zomer bivakkeerde er af en toe een exemplaar. Het tot 1990 bewoonde nest in Grafhorst werd vrij regelmatig door twee Ooievaars bezocht. In het plaatsje Busslo bij Voorst hebben twee exemplaren geprobeerd een nest op de pastorie te bouwen. Het vrouwtje, een ongeringd exemplaar, vloog tegen een vrachtwagen en overleed. Het mannetje, een geringd exemplaar, verdween na veertien dagen. Op het gemeentehuis in Leerdam kwam op 21 maart een exemplaar aan, dat daarna tijdens regelmatige gevechten met een andere Ooievaar het nest verdedigde. Na enige tijd verdween de nestbeziiter.

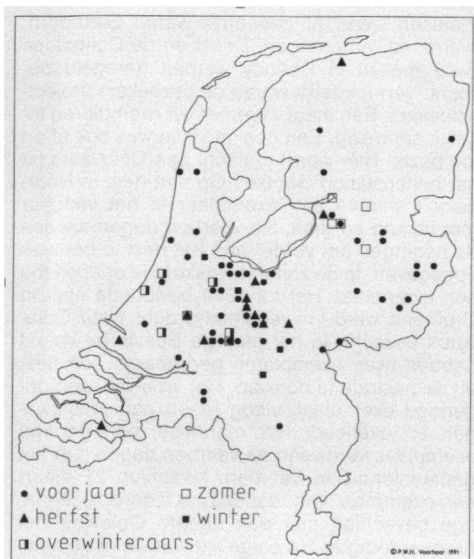
Pleisterende en trekkende Ooievaars

Het aantal waarnemingen in de periode 1 oktober 1990 - 1 november 1991 lag beduidend lager dan in andere jaren. Er werden 103 waarnemingen verzameld, die betrekking hadden op 152 exemplaren. De waarnemingsplaatsen en het seizoen waarin zij werden waargenomen, zijn te vinden in figuur 1. De indruk bestaat, dat veel vogelaars niet meer de moeite nemen hun waarnemingen van Ooievaars door te geven, omdat zij denken dat het toch allemaal projectooievaars zijn. Die gedachte is niet geheel onterecht, maar

De indruk bestaat dat velen niet meer de moeite nemen om waargenomen Ooievaars te noteren.

Foto: Jan Kat.

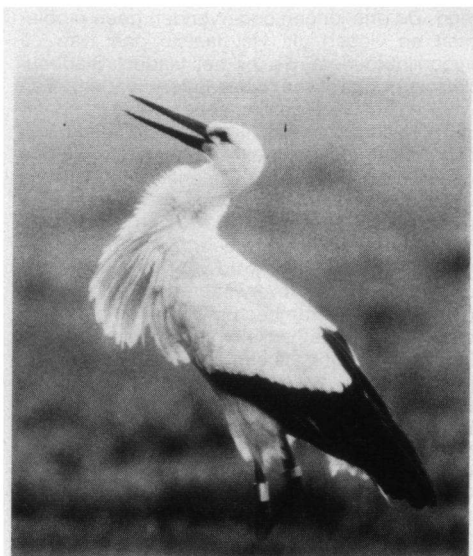
Figuur 1. Pleisterende en trekkende Ooievaars van 1 oktober 1990 tot 1 november 1991.

Samenstelling: P.W.H. Voorhaar.

men moet zich wel realiseren dat er nog steeds wilde Ooievaars door en over ons land trekken en dat de jongen van projectooievaars voor het overgrote deel wegtrekken. De meeste jongen zijn geringd en het is van groot belang te weten welk deel ervan weer in Nederland terugkeert. Het noteren van het feit of de waarneming betrekking had op een overtrekkende of pleisterende Ooievaar verdient eveneens de aandacht. In Dutch Birding (13 : 115) staat vermeld, dat in de periode maart/april circa veertig Ooievaars, meest overtrekkend werden gesignaleerd. Mogelijk zijn dit exemplaren op weg naar oostelijke van ons land liggende broedgebieden geweest. Uit de verzamelde lokaties valt op te maken, dat de ruim zestig voorjaarswaarnemingen tenminste voor een deel betrekking hebben op zwervende projectooievaars. Dit is zeker het geval bij de winterwaarnemingen. Meestal werd per waarneming slechts één exemplaar gezien. Het materiaal liet niet toe een beeld te schetsen van de voorjaarsstrek. Wel werd op 15 april boven Zutphen een groep van dertig Ooievaars gesignaleerd, die in noordelijke richting overvloog. Van de najaarsstrek kwamen twee meldingen van groepen binnen. De eerste was van een groep van tien Ooievaars, die zich op 21 augustus op de parochiekerk Zesgehuchten bij Geldrop ophield. De tweede van een groep van circa honderd exemplaren in de omgeving van IJhorst. Daar worden in de nazomer wel vaker grote groepen waargenomen. De uitgevlogen jongen van het buitenstation, dat hier niet ver vandaan ligt, trekken andere overvliegende Ooievaars aan en gaan dan samen op trek.

Geringde Ooievaars

Van een in januari 1988 bij Aaldonk (Limburg) af-

Geringde projectooievaar, 's-Gravenhage, april 1988.
Foto: Mike Weston.

gelezen Ooievaar kwamen begin van dit jaar eindelijk de ringgegevens binnen. Dit exemplaar werd op 25 september 1987 als eerstejaars vogel geringd bij Marquenterre, Somme, Frankrijk en was niet, zoals abusievelijk in het verslag over 1988 werd verondersteld, afkomstig uit de Elzas. De zwervbewegingen van deze Ooievaar konden dank zij de goed afleesbare plastic ring duidelijk worden gevolgd. In januari 1988 dook hij op in de Ooijpolder, in Ottersum, daarna in april in 'Het Liesveld' bij Groot Ammers en het zelfde voorjaar ook in Gorssel en in mei weer in de Ooijpolder. Op 31 maart 1990 vormde dit exemplaar met een andere Ooievaar een broedpaar in het ooeivaarsproject in Planckendaal, Muizen, België. De inmiddels bekende Ooievaar 715, nestjong van 1984 en uit Wassenaar afkomstig, overwinterde voor het eerst sinds jaren niet in Rotterdam. Wel was hij in het broedseizoen weer in het buitenstation bij De Wijk en maakte deel uit van een broedpaar. Nummer 724, een nestjong uit Schoonrewoerd van 1985, broedde dit jaar in De Wijk. Vorig jaar was hij broedvogel bij het buitenstation Gorssel. In De Wijk broedde dit jaar weer een Duitse Ooievaar. Het was een in 1986 in het Tierpark Rheine als nestjong geringd exemplaar. Op 4 april werd in De Wijk een in 1988 als nestjong in Bergenhusen, Sleeswijk-Holstein, Duitsland geringde Ooievaar afgelezen. Een in Frankrijk geringde Ooievaar werd in november bij Rijsbergen gesignaleerd. De gegevens hiervan zijn nog niet binnen.

Verder waren er meldingen van geringde Ooievaars, waarvan geen details werden opgegeven, uit Petten, Breukelen, Rotterdam, Rhenoy, Deest en Nuland. Van de tien bij Geldrop waargenomen Ooievaars waren er negen geringd.